

EVROPSKÁ
KOMISE

V Bruselu dne 26.6.2013
COM(2013) 463 final

ZPRÁVA KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU A RADĚ

Osmá zpráva o pokroku v oblasti hospodářské, sociální a územní soudržnosti

Regionální a městský rozměr krize
{SWD(2013) 232 final}

OBSAH

1.	Úvod.....	3
2.	Souvislosti	3
2.1.	Pokles HDP a zaměstnanosti.....	3
2.2.	Zhoršování stavu financí na vnitrostátní a nižší úrovni	4
2.3.	Stavebnictví a výroba – oblasti nejvíce zasažené recesí	4
2.4.	Zotavení vývozu.....	5
2.5.	Zpomalení přímých zahraničních investic	6
2.6.	Zvyšující se riziko chudoby a vyloučení.....	7
3.	Regionální dopad	10
3.1.	HDP a zaměstnanost v prvních třech letech krize.....	11
3.2.	Růst nezaměstnanosti, a to zejména v jižních regionech	11
3.3.	Zpomalující se migrace	12
4.	Dopad na městské oblasti.....	12
4.1.	Metropolitní oblasti jsou odolné, avšak i zranitelné	12
4.2.	Města v krizi.....	13
5.	Politika soudržnosti a krize	15

ZPRÁVA KOMISE EVROPSKÉMU PARLAMENTU A RADĚ

Osmá zpráva o pokroku v oblasti hospodářské, sociální a územní soudržnosti

Regionální a městský rozměr krize

1. Úvod

Programové období politiky soudržnosti začne v roce 2014 v době doznívající nejhorší recese za posledních padesát let. Tato krize se v rámci EU negativně projevila na procesu konvergence regionálního HDP na obyvatele a nezaměstnanosti. Nynějším úkolem je zajistit rychlý návrat na cestu silného růstu, zejména v méně rozvinutých regionech a městech.

V zájmu podpory nastávajících programových jednání poukazuje tato zpráva na změny vyvolané krizí, které budou mít dopad na souvislosti a priority nových programů. Zpráva nejprve uvádí přehled hlavních událostí na vnitrostátní úrovni. Poté zkoumá dopad krize na regiony a města a rostoucí rozdíly. Na závěr nastiňuje, jak změněné hospodářské prostředí ovlivní budoucí programy soudržnosti, a zdůrazňuje potřebu výrazného tematického zaměření.

Tato zpráva následuje po sedmé zprávě o pokroku zveřejněné v roce 2011, po níž bude v roce 2014 zveřejněna šestá zpráva o soudržnosti. Šestá zpráva o soudržnosti se bude zabývat rovněž otázkami inovace, klimatu a životního prostředí, jimž nebylo možné věnovat se zde.

2. SOUVISLOSTI

2.1. Pokles HDP a zaměstnanosti

Ve druhém čtvrtletí roku 2008 vstoupila EU do recese, která trvala pět čtvrtletí. Od té doby je celkový růst HDP slabý. HDP v EU opět poklesl v posledním čtvrtletí roku 2011 a v prvních dvou a v posledním čtvrtletí roku 2012. Jestliže dojde k poklesu HDP také v prvním čtvrtletí roku 2013, budeme svědky trojitě recese.

Celkový dopad krize na HDP a zaměstnanost v letech 2007 až 2011 byl nejsilnější ve třech pobaltských státech, v Irsku, Řecku a ve Španělsku (viz pracovní dokument útvarů Komise, obr. 1). Pobaltské státy a Irsko začaly opět růst v roce 2010 nebo 2011 a podle prognóz budou růst nadále do roku 2014.

Španělsko a Řecko se však na cestu trvalého růstu nevrátily. Španělské hospodářství začalo růst v roce 2011, ale v roce 2012 jeho HDP poklesl. Prozatímní údaje o růstu HDP v Řecku ukazují na přetrvávající a prohlubující se recesi. Řecký HDP poklesl v letech 2011 a 2012 o přibližně 7 % a je možné, že začne růst teprve v roce 2014.

Kromě toho čelí finanční krizi od roku 2012 Kypr, kde došlo k drastickému snížení HDP a zaměstnanosti, jež má trvat až do roku 2014.

Naproti tomu devět členských států zaznamenalo relativně mírnou recesi nebo, v případě Polska, pouhé zpomalení růstu.

2.2. Zhoršování stavu financí na vnitrostátní a nižší úrovni

Hospodářská a finanční krize vedla k výraznému zvýšení celkového veřejného dluhu (viz informační přehled 1), a to ve čtyřech aspektech. Zaprvé, vlády několika států podpořily finanční sektor rekapitalizací bank a převody aktiv. Zadruhé, zpomalení hospodářské aktivity vedlo ke snížení daňových příjmů a zvýšení sociálních výdajů (např. dávky v nezaměstnanosti). Zatřetí, vlády přijaly stimulační balíčky na podporu poptávky. Začtvrté, poměr dluhu k HDP se zvyšuje také vlivem nízkého růstu HDP.

V důsledku toho se poměr veřejného dluhu k HDP v EU v období od prvního čtvrtletí roku 2008 do čtvrtého čtvrtletí roku 2012 skokově zvýšil z 59 % na 85 %. Největší vnitrostátní nárůst nastal v Irsku (90 procentních bodů), Portugalsku (56 procentních bodů), Řecku a Španělsku (u obou 49 procentních bodů). Členské státy, které sanovaly krachující banky, možná budou schopny snížit své zadlužení prodejem zbývajících aktiv bank, ale jejich hodnota zůstává nejistá.

Vysoký veřejný dluh může zvýšit obavy ohledně schopnosti vlády tento dluh v dlouhodobém výhledu obsluhovat. To může vést k vyšším úrokovým měrám a platbám. Vyšší daně nutné kvůli dluhové službě mohou působit jako brzda růstu.

V letech 2011–2013 mnoho členských států zahájilo fiskální konsolidaci, zejména snižováním výdajů (–1,5 % HDP EU v roce 2011 v porovnání s rokem 2010). Byly snižovány hlavně výdaje příznivé pro růst. V důsledku toho budou veřejné investice (zde: tvorba hrubého fixního kapitálu) vyjádřené jako podíl na HDP v 18 členských státech nižší v roce 2013 než v roce 2011. Tyto škrty mohou ovlivnit střednědobý růst.

Veřejný dluh nepostihuje všechny země stejně. Estonský veřejný dluh činí pouze 10 % jeho HDP. Jen 13 členských států má veřejný dluh nižší než 60 % svého HDP: jsou to tři severské členské státy, Lucembursko a devět států střední a východní Evropy. Krize má dvojitý dopad na vlády na nižší než celostátní úrovni. Zaprvé vedla ke snížení daňových příjmů a snížení daní na podporu růstu. Zadruhé krize zvýšila lokální poptávku po veřejných službách a sociální ochraně, což vyvolalo vyšší veřejné výdaje.

Fiskální konsolidace vytváří tlak na rozpočty nižších územně samosprávných celků. Ty nadále čelí vyšším sociálním výdajům a musí snižovat výdaje a zvyšovat příjmy. Jejich finanční obtíže mohou mít dopad na poskytování veřejných služeb.

Růstu příznivá fiskální konsolidace by měla zajistit, aby snižování zadlužení ústředních vládních institucí nebylo kompenzováno zvýšeným zadlužováním správy na regionální úrovni. Toto koordinované snižování zadlužení by také mělo zaručit, že budou zachovány prorůstově orientované veřejné investice, včetně těch, jež jsou spolufinancovány prostřednictvím politiky soudržnosti.

2.3. Stavebnictví a výroba – oblasti nejvíce zasažené recesí

Ačkoli krize začala v sektoru financí a pojišťovnictví, podíl tohoto odvětví na hrubé přidané hodnotě (HPH) a zaměstnanosti v EU byl v roce 2011 zhruba stejný jako v roce 2007. Nicméně v šesti členských státech, které jsou krizí nejvíce postiženy, klesala zaměstnanost v tomto odvětví v letech 2007 až 2011 o 1 % a jeho HPH o 1,8 % ročně (viz pracovní dokument útvarů Komise, obr. 2).

V letech 2007 až 2011 klesala HPH i zaměstnanost ve stavebnictví v EU o 3 % ročně. V šesti zemích, kde byl dopad recese nejtěžší, se tento pokles pohyboval dokonce mezi 10 % a 20 % ročně v případě zaměstnanosti a mezi 6 % a 20 % u HPH.

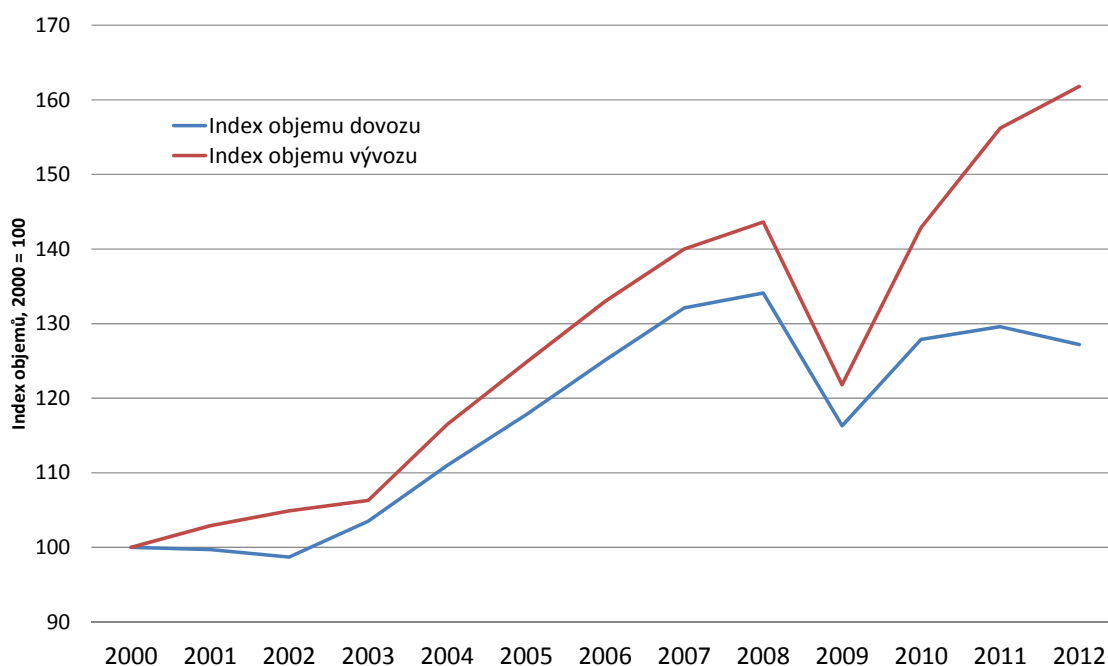
Tyto dramatické poklesy v odvětví stavebnictví souvisejí s bublinou na trhu nemovitostí a následným zhroucením cen nemovitostí v několika členských státech. V letech 2007 až 2012 poklesly ceny nemovitostí v Irsku¹, Lotyšsku a Estonsku o 30 % až 50 % (viz Přehled 2). V Portugalsku dosud klesly o 9 %. V případě Řecka ukazují údaje Eurostatu za období 2007 až 2010 na mírný nárůst, ale jiné zdroje² naznačují, že ceny začaly od roku 2010 klesat. Celkově se nedá vyloučit další pokles.

Výrobní sektor byl v letech 2007 až 2011 zasažen propadem o více než 2 % ročně. V šesti nejvíce postižených členských státech činil průměrný roční pokles téměř 5 %. Snížení HPH bylo mírnější, na úrovni 0,9 %. Změny HPH byly rozmanitější, k největšímu poklesu v uvedeném období došlo v Řecku (–6 %) a ve Finsku (–5 %) a k největšímu nárůstu na Slovensku (8 %) a v Irsku (4 %) (viz pracovní dokument útvarů Komise, obr. 3). Pokles výroby úzce souvisel s poklesem obchodu.

2.4. Zotavení vývozu

V důsledku krize začaly být méně dostupné úvěry, čímž se snížily investice a spotřeba. To vedlo k poklesu obchodu se zbožím a rychlému rozšíření recese k důležitým obchodním partnerům, což způsobilo další ztráty příjmů a/nebo pracovních míst. Ačkoliv rozšíření v roce 2004 obchod v EU posílilo, krize vyvolala prudký pokles (viz obr. 1).

Obr. 1: Změny objemu obchodu v EU, 2000–2011

Zdroj: Eurostat

¹ 2007–2010.

² Economist Housing Index.

Vývoz v roce 2008 ještě rostl, byť mnohem pomalejším tempem, zatímco růst objemů dovozu se blížil nule. V roce 2009 poklesl vývoz i dovoz o 15 % na úroveň srovnatelnou s rokem 2005.

Největší pokles dovozu zaznamenaly členské státy ve střední a východní Evropě (viz Přehled 3). Většina zemí, které přistoupily k EU po roce 2004, zakoušela období rychlého hospodářského růstu poháněného vysokými investicemi a spotřebou, než je zasáhla krize.

V západních členských státech poklesl vývoz více než dovoz, protože – alespoň zpočátku – byly domácí spotřeba a investice krizí méně zasaženy. Celosvětový propad poptávky vedl ke snížení vývozu, což způsobilo pokles produkce ve výrobním sektoru. Vývoz se naštěstí rychle obnovil a v roce 2010 dosáhl obdobných objemů jako v roce 2007. Důsledky prudkého poklesu vývoz jsou však stále pociťovány na trhu práce.

2.5. Zpomalení přímých zahraničních investic

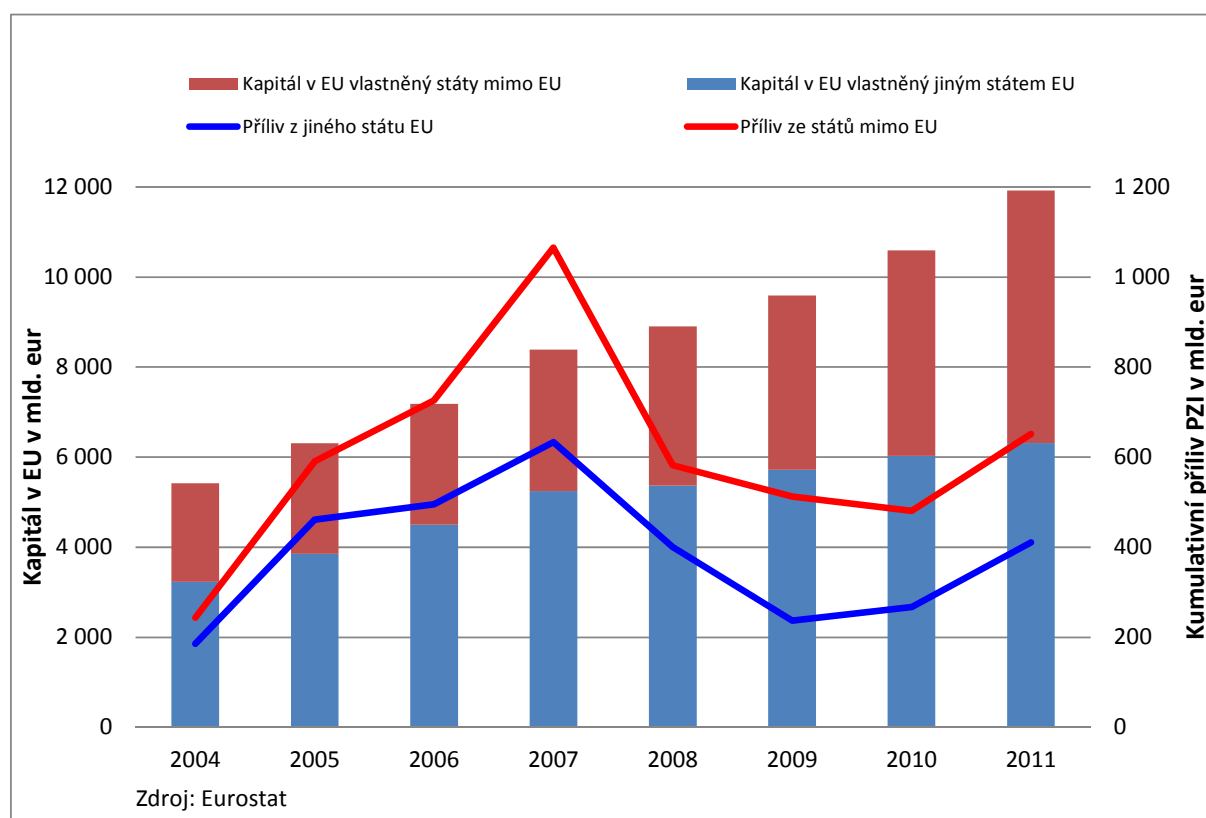
V důsledku krize prudce poklesly přímé zahraniční investice (PZI). Mnozí zahraniční investoři nasměrovali volné zdroje zpět do „mateřských“ firem. Přistoupením k EU získaly členské státy střední a východní Evropy snazší přístup k PZI, a to díky jednotnému trhu a převzetí *acquis* EU. PZI mohou v přijímajících zemích přispívat ke zvýšení efektivity, transferu inovačních technologií a vyšší produktivitě. Proto hraje příliv PZI v méně rozvinutých členských státech důležitou roli při tvorbě pracovních míst a modernizaci ekonomik.

Příliv přímých zahraničních investic z ostatních členských států a ze zemí mimo EU v letech 2004 až 2007 rychle rostl. Příliv investic vzrostl v letech 2004 až 2007 čtyřnásobně (viz obr. 2). V letech 2008 a 2009 příliv investic poklesl, když se zhoršila globální úvěrová situace. Nejnižší bod v roce 2010 odpovídal úrovni roku 2004. V roce 2011 tok investic opět rostl.

Toky přímých zahraničních investic neukazují stav zahraničních investic. Zahraniční kapitál vzrostl v letech 2004 až 2007 téměř o 60 %. Tento růstový trend se nikdy neobrátil. V roce 2011 byl objem zahraničního kapitálu oproti roku 2004 více než dvojnásobný.

V některých zemích EU je příliv PZI významným zdrojem kapitálu a investic. Například průměrný čistý příliv PZI v poměru k HDP v letech 2005 až 2007 činil v Bulharsku, na Maltě, v Belgii a v Estonsku od 15 % do 23 %. Krize způsobila prudké snížení přílivu PZI v deseti státech střední a východní Evropy. Propad jejich HDP činil v obdobích let 2005–2007 a 2008–2010 1,5 % až 6 %, s výjimkou Bulharska, kde pokles dosáhl 12 % HDP (viz informační přehled 4).

Obr. 2: Přímé zahraniční investice v EU, 2004–2011

2.6. Zvyšující se riziko chudoby a vyloučení

Na úrovni EU vedla krize k nárůstu počtu lidí ohrožených chudobou a sociálním vyloučením. V letech 2009 až 2011 se tento podíl zvýšil o jeden procentní bod. Na vzestupu jsou rovněž všechny tři složky (míra ohrožení chudobou, závažná materiální deprivace a velmi nízká intenzita práce), zejména velmi nízká intenzita práce (viz Obr. 3). Tento dopad bude patrně v budoucnu ještě citelnější, protože krize dosud neskončila a nějaký čas potrvá, než se její důsledky projeví.

Dopad na riziko chudoby nebo vyloučení byl největší v šesti nejvíce postižených členských státech, avšak významný byl také v Itálii a v Bulharsku. Několik velkých členských států však zaznamenalo jen malý nárůst, například Německo a Spojené království, nebo dokonce i mírné snížení rizika chudoby nebo vyloučení, jako v Polsku a Rumunsku.

Obr. 3: Chudoba a sociální vyloučení v EU, 2005–2011

Podíl počtu obyvatel EU v roce	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Ohrožených chudobou nebo vyloučením	25,6	25,2	24,4	23,5	23,1	23,4	24,2
Ohrožených chudobou	16,4	16,5	16,5	16,4	16,3	16,4	16,9
Velmi nízká intenzita práce*	10,3	10,5	9,6	9,0	9,0	10,0	10,0
Vážná hmotná deprivace	10,7	9,8	9,1	8,4	8,1	8,1	8,8
* Obyvatelstvo ve věku 0–59 let							
Zdroj: Eurostat							

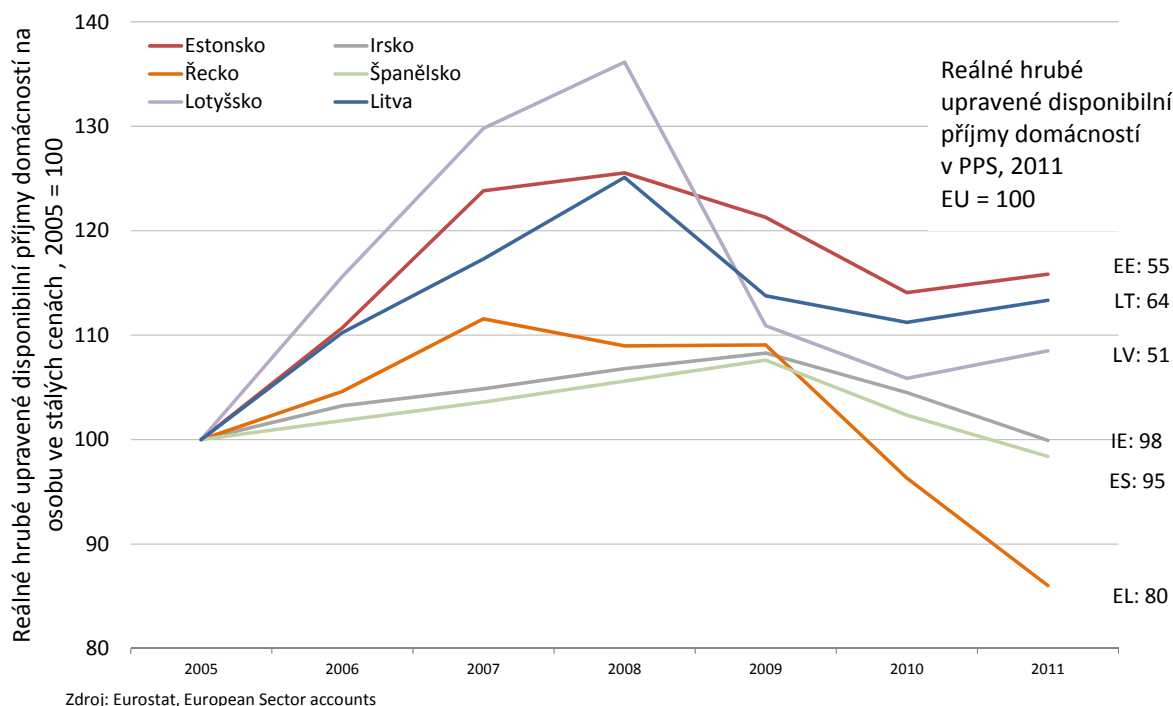
Následkem krize se mnozí lidé museli kvůli ztrátě zaměstnání nebo snížení pracovní doby a mezd vyrovnávat s nižšími příjmy. V šesti nejvíce postižených členských státech po krizi výrazně poklesly reálné upravené hrubé disponibilní příjmy (viz obr. 4).

V pobaltských zemích reálné upravené disponibilní příjmy domácností na osobu v letech 2005 až 2008 rychle rostly, načež prošly prudkým poklesem. V Lotyšsku se disponibilní příjmy v roce 2009 snížily téměř o pětinu. Od roku 2010 disponibilní příjmy ve všech třech pobaltských zemích opět rostou, ale v žádné nedosáhly úrovně před krizí.

V Řecku, Španělsku a Irsku, kde je úroveň disponibilních příjmů podstatně vyšší než v pobaltských zemích, je situace složitější. Ve Španělsku a v Irsku začal být vliv krize pocíťován teprve v roce 2009. Od té doby ztratily obě země asi 8 % svých disponibilních příjmů, čímž se vrátily na úroveň roku 2005. V Řecku začal pokles disponibilních příjmů v roce 2007 pomalu. V letech 2009 a 2010 pak klesl velmi prudce. V důsledku toho byly disponibilní příjmy v Řecku v roce 2011 výrazně pod úrovní roku 2005.

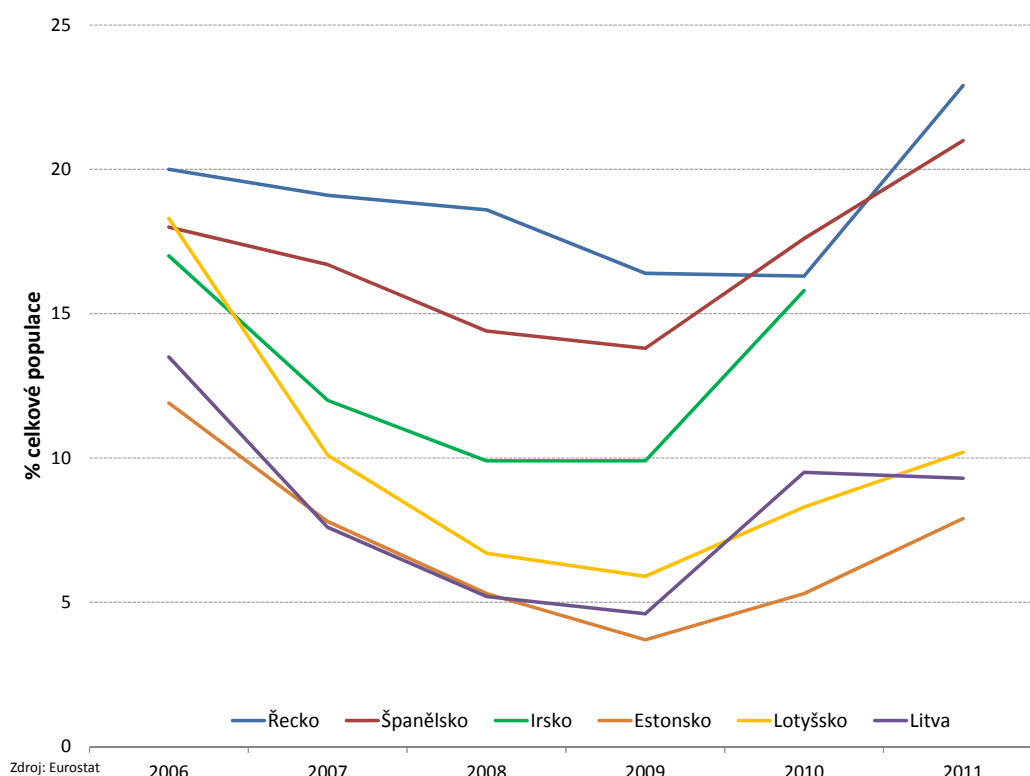
Díky snížení mediánového příjmu, a tím i prahu chudoby, se míra ohrožení chudobou v době recese často snižuje. S cílem vyhnout se tomuto efektu se v tomto oddíle používá práh chudoby zařizovaný na úrovni roku 2005.

Obr. 4: Reálné upravené hrubé disponibilní příjmy domácností na osobu, 2005–2011

V Irsku vzrostl podíl lidí ohrožených chudobou podle prahu z roku 2005 z 10 % v roce 2008 na více než 15 % v roce 2010 (viz obr. Obr. 5). Tento podíl dosáhl ve Španělsku 20 % a v Řecku 23 %. Vzhledem k vysokému růstu příjmů na počátku období let 2005 až 2011 rostla míra ohrožení chudobou podle prahu z roku 2005 v pobaltských státech po krizi pouze mírně, přičemž činila 10 % nebo méně a nedosáhla úrovně před krizí.

Obr. 5: Míra ohrožení chudobou, práh z roku 2005, 2006–2011

Podíl lidí ohrožených chudobou se podle prahu z roku 2005 mírně zvýšil v Belgii, Lucembursku, Maďarsku, Německu, Nizozemsku a Spojeném království. V ostatních státech EU klesal nebo zůstal stabilní.

Podíl obyvatelstva ve věku od 0 do 59 let, které žije v domácnosti s velmi nízkou intenzitou práce, po krizi vzrostl, ale na úrovni EU stále zůstával pod hodnotami roku 2006. V šesti nejvíce postižených členských státech se však tento podíl v letech 2007 až 2011 zvýšil o 4 až 9 procentních bodů (viz Obr. 6).

Obr. 6: Velmi nízká intenzita práce, 2005–2011

Podíl obyvatelstva ve věku od 0 do 59 let v domácnostech s velmi nízkou intenzitou práce, 2005–2011								
	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2011–2007
Estonsko	9,4	7,0	6,2	5,3	5,6	8,9	9,9	3,7
Řecko	7,5	8,0	8,0	7,4	6,5	7,5	11,8	3,8
Španělsko	6,5	6,0	6,3	6,2	7,0	9,8	12,2	5,9
Litva	9,5	8,3	6,4	5,1	6,9	9,2	12,3	5,9
Lotyšsko	8,1	7,0	6,1	5,1	6,7	12,2	12,2	6,1
Irsko	14,6	12,8	14,2	13,6	19,8	22,9	n/a	8,7

Zdroj: Eurostat

Podíl závažně materiálně deprivované populace, tj. osob, které si nemohou dovolit 4 z 9 předmětů denní potřeby, se na úrovni EU v letech 2005 až 2010 snížil z 11 % na 8 %. Největší počet těchto osob se nachází v Rumunsku a Bulharsku. Oběma státům se v roce 2010

podařilo podíl závažně materiálně deprivované populace snížit na 31 %, resp. 35 %. V roce 2011 však podíl v EU opět vzrostl.

V letech 2008 až 2011 vzrostla závažná materiální deprivace nejvíce v Lotyšsku³ (12 procentních bodů), Litvě (6 procentních bodů), Maďarsku (5 procentních bodů) a Řecku (4 procentní body). V roce 2010 se tento podíl v Irsku zvýšil o 2 procentní body na 7,5 %, což je vzhledem k úrovni příjmů v této zemi vysoká hodnota. Španělsko, které má jen o něco nižší úroveň příjmů, zaznamenalo pouze 4 % podíl. Polsku se podařilo dosáhnout pozoruhodného snížení podílu závažně materiálně deprivovaných osob z 18 % v roce 2008 na 13 % v roce 2011.

Podrobnější analýza změn v oblasti chudoby a sociálního vyloučení včetně hloubky chudoby je uvedena v kapitole 2 zprávy o vývoji zaměstnanosti a sociální situace v Evropě⁴ z roku 2012.

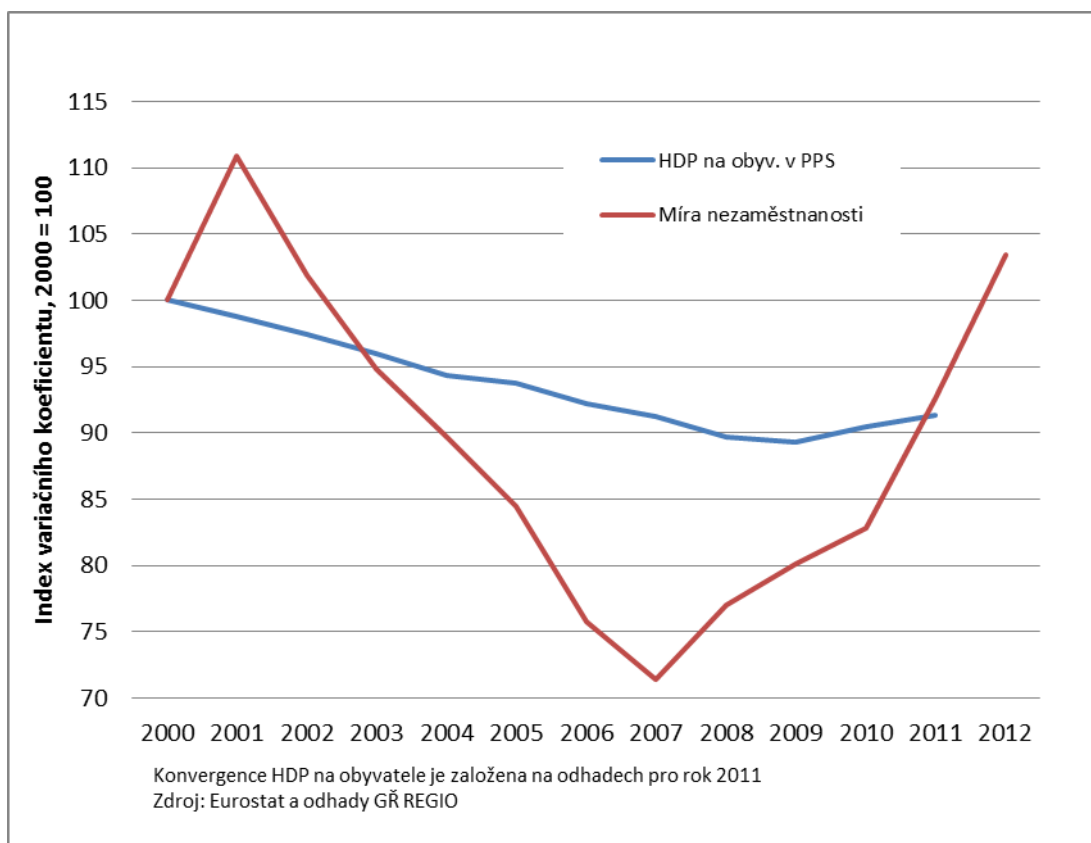
3. REGIONÁLNÍ DOPAD

Krize ukončila dlouhé období, během něhož se zmenšovaly rozdíly mezi regiony v HDP na obyvatele i nezaměstnanosti. V letech 2000 až 2008 se rozdíly mezi regiony vyjádřené v HDP na obyvatele snižovaly každý rok (viz obr. 7). V roce 2009 se toto snižování rozdílů zastavilo, přičemž v letech 2010 a 2011 opět vzrostlo.

³ Část tohoto zvýšení může být způsobena přerušením řady.

⁴ <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=cs&pubId=7315>

Obr. 7: Regionální konvergence a krize

Od roku 2001 do roku 2007 se míry nezaměstnanosti v jednotlivých regionech sblížovaly, nicméně následně od roku 2007 do roku 2012 se každoročně různily. Státy EU-15 rovněž zaznamenaly od roku 2007 zvyšování nerovností jak v HDP na obyvatele, tak v regionální nezaměstnanosti.

3.1. HDP a zaměstnanost v prvních třech letech krize

Dvě třetiny regionů byly v letech 2007 až 2010 postiženy poklesem HDP až o 6 % ročně. Deset regionů, kde HDP klesal v letech 2007 až 2010 nejrychleji, zahrnuje tři pobaltské státy a sedm regionů sedmi různých členských států (viz informační přehled 5). V těchto regionech klesal HDP o více než 3 % ročně. Mezi těmito regiony není žádný španělský ani řecký. Španělsko není mezi prvními deseti proto, že pokles HDP tam byl nižší než pokles zaměstnanosti, a Řecko proto, že k většině poklesů HDP došlo po roce 2010. V roce 2012 zaznamenal Kypr začátek poklesu zaměstnanosti a HDP, jehož trvání se očekává až do roku 2014.

V několika členských státech, včetně Bulharska, Německa, Slovenska a Polska, měl nejvyšší míru růstu region hlavního města.

Každý druhý region zaznamenal ve stejné době pokles celkové zaměstnanosti. Zaměstnanost klesala o více než 4 % ročně v pobaltských státech, ve třech španělských regionech, ve dvou irských regionech a v jednom bulharském regionu (viz informační přehled 5). K poklesu zaměstnanosti v Řecku došlo až po roce 2010, a proto se mezi nejhůře postiženými regiony neobjevuje.

Celkově je vazba mezi regionálním HDP a změnou míry zaměstnanosti v těchto letech slabá, neboť nějakou dobu trvá, než se zhoršení výsledků projeví v zaměstnanosti. Kromě toho byla řada politik v době krize přímo zaměřena na udržení pracovních míst (na částečný úvazek).

3.2. Růst nezaměstnanosti, a to zejména v jižních regionech

Na úrovni EU se míra nezaměstnanosti v letech 2008 až 2012 zvýšila ze 7 % na 10 %. Míra nezaměstnanosti v nejvíce postižených členských státech se však zdvojnásobila nebo dokonce ztrojnásobila, když v pěti členských státech došlo k nárůstu o více než 8 procentních bodů a ve Španělsku až o 17 procentních bodů (viz informační přehled 6). Míra nezaměstnanosti v pěti nejvíce postižených členských státech z hlediska tohoto ukazatele se pohybovala od 12 % na Kypru po 25 % ve Španělsku⁵.

Nezaměstnanost výrazně vzrostla také v Lotyšsku, Estonsku, Slovinsku, na Slovensku a v Dánsku. Naproti tomu se míra nezaměstnanosti v Německu dokonce snížila a v Lucembursku, na Maltě, v Belgii a v Rakousku se prakticky nezměnila.

Celkově se více než čtyři z pěti regionů EU v letech 2008 až 2010 potýkaly s růstem nezaměstnanosti. Ve většině z nich došlo v tomto období k největšímu nárůstu. Více než třetině těchto regionů se od roku 2010 podařilo nezaměstnanost snížit.

V souladu s doporučeními Plánu evropské hospodářské obnovy přijalo několik členských států opatření, která mají zabránit nadměrnému úbytku pracovních příležitostí a zvýšit rozsah a dobu poskytování dávek.

Nezaměstnanost mládeže na úrovni EU vzrostla z 16 % v roce 2008 na 21 % v roce 2011 (viz informační přehled 7). V 52 regionech byl nezaměstnaný každý třetí ekonomicky aktivní mladý člověk. V jedenácti z těchto regionů, většinou ve Španělsku a v Řecku, to byl dokonce každý druhý. Vzrostl také podíl osob ve věku 15 až 24 let, které nejsou ve vzdělávání, v zaměstnání nebo v profesní přípravě (NEET) – v letech 2008 až 2011 se podíl těchto osob zvyšoval téměř ve čtyřech z pěti regionů, zejména v Rumunsku, Řecku a Spojeném království (viz informační přehled 8).

3.3. Zpomalující se migrace

V letech 2004 až 2008 se počet rezidentů žijících jinde než v zemi, jejímiž jsou státními příslušníky, v EU-27 zvyšoval o 1,5 milionu ročně. V důsledku toho se příslušný podíl na celkovém počtu obyvatel EU-27 zvýšil z 5,1 % na 6,2 %. V letech 2009 až 2011 se roční nárůst snížil na 0,9 milionu, což odpovídá podílu 6,7 % v roce 2011.

V letech 2004 až 2008 zaznamenalo Irsko, Španělsko a Kypr nárůst podílu cizinců o více než 4 procentní body, většinou z členských států, které přistoupily v letech 2004 nebo 2007. Ve stejném období se podíl cizinců výrazně zvýšil také v Itálii, Portugalsku, Lucembursku a Spojeném království.

Největší dopad krize na migraci se projevil v regionech, které v období před krizí zaznamenávaly největší příliv migrujících pracovníků. Zpomalení migrace bylo nejvýraznější ve Španělsku, v Irsku, na Kypru a v některých regionech Spojeného království a Itálie (viz Přehled 9), ale saldo migrace tam zůstalo kladné. Mnohé regiony ve Španělsku, jižní Francii a severní Itálii stále patřily mezi oblasti s nejvyšší hodnotou migračního salda.

⁵ Podrobnější analýza je uvedena ve zprávě o vývoji zaměstnanosti a sociální situace v Evropě z roku 2012, <http://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=738&langId=cs&pubId=7315>.

Krise urychlila migraci z Litvy a Lotyšska. V Polsku záporné migrační saldo poněkud zesláblo v příhraničních regionech, zatímco v regionu hlavního města vzrostlo kladné migrační saldo. Záporné migrační saldo v Rumunsku pokleslo vlivem zpětné migrace ze Španělska. S dalším vývojem krize mohou migraci nadále ovlivňovat zvyšující se rozdíly v regionálních mírách zaměstnanosti a mezd.

Rychlý pokles zaměstnanosti ve stavebnictví a průmyslu přispěl k poklesu čisté migrace ve španělských regionech a v severní Itálii. Migrační saldo mělo tendenci klesat více v regionech s vysokým podílem migrantů z jiných členských států.

4. DOPAD NA MĚSTSKÉ OBLASTI

Tato zpráva analyzuje dopad na městské oblasti pomocí dvou územních přístupů: metropolitních oblastí a měst.

- (1) Metropolitní oblasti jsou regiony NUTS-3, které představují městské aglomerace s více než 250 000 obyvateli. Tento pohled umožňuje interpretaci změn v HDP a zaměstnanosti z hlediska městských oblastí.
- (2) Města jsou definována na místní úrovni a zahrnují důležitá města v EU. Tento pohled poskytuje přístup k souhrnným údajům o zaměstnanosti a chudobě, pokud jde o všechna města v dané zemi.

4.1. Metropolitní oblasti jsou odolné, avšak i zranitelné

Ve dvou ze tří členských států⁶ metropolitní oblasti v letech 2007 až 2010 v průměru zvýšily svůj podíl HDP na obyvatele v paritě kupní síly (PPS) v porovnání s celostátní úrovní (viz pracovní dokument útvarů Komise, obr. 4). Ve dvanácti členských státech, v nichž HDP na obyvatele vůči EU vzrostl, vykazovaly metropolitní oblasti lepší výsledky než zbytek země. V osmi ze dvanácti členských států, v nichž došlo k poklesu HDP na obyvatele vůči EU, klesala hodnota HDP na obyvatele v metropolitních oblastech rychleji než v zemi jako celku.

Tento jev, kdy v rostoucích ekonomikách roste HDP rychleji a ve většině klesajících ekonomik rychleji klesá, by mohl znamenat, že ekonomiky městských oblastí jsou méně stabilní a více podléhají výkyvům.

Navzdory celkově silné výkonnosti metropolitních oblastí zaznamenaly v letech 2007 až 2010 více než tři z pěti z nich pokles HDP na obyvatele v porovnání s celostátní úrovní. Menší metropole zaostávaly nejvíce, kdy 74 % z nich se nacházelo pod celostátní úrovní. 54% pokles utrpěly také metropole druhého řádu. Pouze hlavních města vykazovala lepší výsledky a zaostávala jen o 30 %.

Ve většině členských států byla zaměstnanost⁷ v metropolitních oblastech v letech 2007 až 2010 odolnější vůči krizi než v ostatních oblastech (viz pracovní dokument útvarů Komise, obr. 5). Pouze ve Finsku, Řecku, Maďarsku a Lotyšsku klesala zaměstnanost v oblastech mimo metropole pomaleji než v metropolitních.

Obdobně jako u změn HDP na obyvatele, ne všechny metropolitní oblasti zaznamenaly výraznější změny v zaměstnanosti v porovnání s celostátní úrovní. Pouze polovina

⁶ Tato analýza nezahrnuje Lucembursko, Maltu a Kypr.

⁷ Tato analýza nezahrnuje Lucembursko, Maltu, Kypr a Itálii.

metropolitních oblastí zaznamenala mírnější pokles zaměstnanosti (nebo rychlejší růst zaměstnanosti) než ostatní oblasti téže země. O něco více než polovina metropolí druhého řádu překonala zbytek země. O něco méně než polovina menších metropolí měla lepší výsledky v porovnání s celostátní úrovní. Metropolitní oblasti hlavních měst na tom byly mnohem lépe: lepší výkon v oblasti zaměstnanosti vykázalo devět z deseti. Devět metropolí kolem hlavních měst dokonce dosáhlo růstu zaměstnanosti, navzdory poklesu zaměstnanosti na celostátní úrovni.

Ve Spojeném království a Španělsku vykázala přibližně polovina metropolitních oblastí horší výsledky v souvislosti se zaměstnaností než ostatní oblasti. V Řecku a Maďarsku měly horší výsledky skoro všechny metropolitní oblasti. Ve většině členských států však vykazovaly všechny metropolitní oblasti nebo většina z nich lepší míru zaměstnanosti než ostatní oblasti. Zvláště zřetelné to bylo v případě Polska, Slovenska, České republiky, Rumunska a Bulharska.

Během prvních tří let krize se většina metropolitních oblastí jevila jako odolná, zejména metropolitní oblasti hlavních měst. Metropolím druhého řádu se vedlo méně dobře. Menší metropole se ukázaly jako dosti zranitelné a většina z nich, pokud jde o změnu HDP na obyvatele a změnu zaměstnanosti, zaostávala.

4.2. Města v krizi

Chudoba a sociální vyloučení se soustřeďují do měst, zejména v severozápadní Evropě. Krize tuto koncentraci dále zintenzívnila. Míra ohrožení chudobou nebo sociálním vyloučením se ve městech v EU zvýšila o 1 procentní bod, zatímco mimo města činilo toto zvýšení 0,5 procentního bodu (viz Obr. 8).

Obr. 8: Změna ohrožení chudobou nebo sociálním vyloučením, 2008–2011

	Míra ohrožení chudobou nebo vyloučením (AROE)	Míra ohrožení chudobou (AROP)	Nízká intenzita práce (LWI)	Závažná materiální deprivace (SMD)
EU-27				
města	1,0	0,6	0,9	0,5
ostatní oblasti	0,5	0,5	1,1	0,3
EU-15				
města	1,2	0,6	1,2	0,7
ostatní oblasti	0,9	0,3	1,4	0,9
EU-12				
města	-0,4	0,3	-0,3	-0,7
ostatní oblasti	-1,0	0,8	0,3	-1,5

Zdroj: Eurostat

V roce 2011 byli lidé žijící ve městech v zemích EU-15 více ohroženi chudobou nebo sociálním vyloučením než lidé žijící mimo města (viz Obr. 9). Také tři složky tohoto ohrožení jsou ve městech vyšší než mimo města. V zemích EU-12 je trend opačný. Lidé žijící ve městech jsou podstatně méně ohroženi chudobou nebo sociálním vyloučením.

Obr. 9: Riziko chudoby nebo sociálního vyloučení ve městech, 2011

	Míra ohrožení chudobou nebo vyloučením (AROPE)	Míra ohrožení chudobou (AROP)	Nízká intenzita práce (LWI)	Závažná materiální deprivace (SMD)
EU-27				
města	23,3	15,7	11,0	8,4
ostatní oblasti	25,0	18,0	9,1	9,2
EU-15				
města	23,1	16,8	12,0	6,8
ostatní oblasti	21,9	16,6	9,2	5,3
EU-12				
města	24,1	9,9	6,5	16,5
ostatní oblasti	34,5	22,2	8,9	20,8
Zdroj: Eurostat				

Závažná materiální deprivace je ve městech vyšší v 18 členských státech. Velmi nízká intenzita práce převažuje ve městech v 15 členských státech (viz informační přehled 10). Riziko chudoby je vyšší ve městech v 10 členských státech.

Vysoký podíl domácností s velmi nízkou intenzitou práce ve městech, kde existuje vysoká koncentrace pracovních míst, je poněkud paradoxní. Může to být způsobeno nesouladem mezi nabízenými a požadovanými dovednostmi, nejistými pracovními místy nebo vyšším podílem jednočlenných domácností ve městech. Může to také souviset s vyšším podílem rezidentů narozených mimo EU ve městech.

V 11 členských státech EU-15⁸ byla u lidí narozených mimo EU mnohem větší pravděpodobnost, že budou žít v domácnosti s velmi nízkou intenzitou práce. V roce 2010 byla míra velmi nízké intenzity práce u osob nenarozených v EU nejméně o šest procentních bodů vyšší než u osob narozených v zemi, kde žijí. Mnohé osoby narozené mimo EU čelí četným překážkám bránícím jim vstoupit na trh práce, jakými jsou například neznalost místního jazyka, nedostatečné dovednosti, neuznání jejich kvalifikace a diskriminace.

Pokud jde o chudobu a sociální vyloučení, velká města ve více rozvinutých členských státech mají tendenci vykazovat nižší míru zaměstnanosti a vyšší míru nezaměstnanosti než menší města, předměstí a venkov (viz Obr. 10), zatímco u méně rozvinutých členských států je tomu naopak. Krize tuto strukturu nezměnila.

⁸ Jedinými výjimkami byly Itálie, Řecko, Portugalsko a Lucembursko.

Obr. 10: Zaměstnanost a nezaměstnanost ve městech a ostatních oblastech, 2008–2011

	Míra zaměstnanosti, 20–64 let		Míra nezaměstnanosti	
	2011	změna 2008–2011	2011	změna 2008–2011
EU-27				
města	64,5	-1,8	10,1	2,6
ostatní oblasti	64,0	-1,9	9,4	2,6
EU-15				
města	65,0	-1,7	10,3	2,6
ostatní oblasti	66,0	-1,6	9,1	2,5
EU-12				
města	62,4	-1,4	9,0	3,3
ostatní oblasti	58,3	-1,8	10,3	2,9

Zdroj: Eurostat

5. POLITIKA SOUDRŽNOSTI A KRIZE

Tato zpráva popisuje některé z důležitých otázek, které by měly být zohledněny v programech soudržnosti na období let 2014–2020.

Krize ztížila dosažení cílů strategie Evropa 2020, neboť v jejím důsledku se snížila míra zaměstnanosti a zvýšila míra chudoby a sociálního vyloučení. Zvětšující se rozdíly mezi regiony navíc ohrožují jeden z klíčových cílů Evropské unie a politiky soudržnosti.

Ačkoli některé členské státy, například Německo a Polsko, překonaly krizi relativně bez úhony, většina z nich bude čelit více problémům a bude mít méně veřejných zdrojů. K těmto problémům patří v řadě členských států, ne-li ve většině z nich:

- úroveň HDP a míra zaměstnanosti, které se dosud nevrátily na hodnoty před krizí,
- vyšší míra nezaměstnanosti, chudoby a vyloučení,
- snížené příjmy domácností, které způsobují pokles spotřeby a dovozu,
- nebývalá výše veřejného dluhu a potřeba fiskální konsolidace.

Tato zpráva ukazuje, že intenzita problémů se v rámci celé Evropy výrazně liší. To naznačuje, že podoba budoucích programů soudržnosti by měla tyto rozdíly brát v potaz tak, aby se maximalizoval jejich dopad a aby problémy mohly být řešeny v těch oblastech, kde jsou naléhavější.

V této souvislosti budou muset programy soudržnosti klást zvláštní důraz na investice podporující růst a vytvářející pracovní příležitosti. Míru nezaměstnanosti může snížit pouze stabilní a výrazné oživení.

Komise proto navrhuje soustředit zdroje na několik důležitých oblastí, jako je zaměstnanost (zvláště mládeže), odborná příprava a vzdělávání, sociální začleňování, inovace, malé a střední podniky, energetická účinnost a nízkouhlíková ekonomika, a je otevřena možnosti rovněž zahrnout infrastrukturu IKT a opatření v oblasti digitálního růstu.

Vývoz a přímé zahraniční investice představují významný motor růstu v méně rozvinutých členských státech, kde napomáhají vytváření pracovních míst a přenosu znalostí a technologií. Malé a střední podniky, jedna z hlavních cílových skupin politiky soudržnosti, jsou obzvláště zasaženy zhoršujícím se podnikatelským prostředím. V kontextu nízké domácí poptávky

pomůže oživit růst vývoz více zboží a služeb. Výsledky tohoto sektoru by mohly zlepšit investice do inovací a strategie inteligentních specializací.

Stavebnictví bude nadále trpět důsledky bankovní krize, a to kvůli omezenému přístupu k úvěrům, prasknutí bubliny na trhu s bydlením, nižším disponibilním příjmům domácností a nižší jistotě příjmů. Investice do energetické účinnosti budov by mohly pomoci získat zpět část ztracených pracovních míst v tomto odvětví.

Riziko chudoby a sociálního vyloučení na úrovni EU vzrostlo a může růst i nadále, neboť dopad krize na chudobu a vyloučení se projeví se zpožděním.

Fiskální konsolidace dále posílí roli politiky soudržnosti jako důležitého zdroje veřejných investic v období let 2014–2020. V mnoha méně rozvinutých členských státech a regionech představuje financování z fondu soudržnosti již dnes více než polovinu veřejných investic. Komise vyzývá členské státy a regiony, aby začaly neprodleně připravovat nové programy, a neztrácel se tak čas a zajistily tak, že projekty potřebné pro oživení hospodářské aktivity a podporu sociálního začleňování budou moci být zahájeny počátkem příštího roku.